

РУЖИЦА УГРИНОВА ПОГЛЕД КЪМ НЕПОЗНАТА ЯПОНИЯ

chitanka.info

От векове жените заемат значително място в японската литература. Хейанската епоха (IX-XII в.) оставя на поколенията ненадминати произведения, като „Повест за Генджи“ и „Записки под възглавницата“, родени от перото — по-точно от четчицата с туш — на аристократките Мурасаки и Сеи (известни повече с придворните си звания Мурасаки-шикибу и Сеи-шонагон). Оттогава до втората половина на XIX в. женските имена отсъстват от националната литературна летопис — японката е била лишена от образование и възможност за изява. В литературата от т.н. ново време (от 70-те години на миналия век до наши дни) се утвърждават авторки като Акико Йосано, Юрико Миямото, Юко Цушима, Фумико Енчи, Чийо Уно, Инеко Сата, Йоко Ота, Каноко Окамото, Яеко Ногами, Фумико Хаяши, Минако Оба, Аико Сато, Мицуко Такахаша, Таеко Коно, Мичико Ямамото, Аяко Соно, Кьоко Хаяши, Миеко Канаи, Савако Арийоши. Списъкът е голям и непрестанно расте. Писателки и поетеси, те принадлежат към различни поколения и литературни направления, творят наравно с мъжете в различни жанрове. Без тях японската литература днес е немислима.

Савако Арийоши (1931–1984) е авторка на повести, романи и пиеси, които се радват на голяма популярност в Япония. За това допринася не само високото художествено майсторство на писателката, но и значимостта на проблемите, които разглежда в своите произведения. Творчеството ѝ се отличава с тематично многообразие — писателката се обръща към японското класическо изкуство и богатото на събития минало, но рисува и сложния, противоречив свят на нашето съвремие. Първото запознанство на българския читател със Савако Арийоши става чрез един от най-известните ѝ романи. Освен „Съпругата на доктор Ханаока“ (1967), широко признание са получили и други нейни произведения на историческа тема. Сред тях особено се откроява романът „Река Кинокава“ (1959) — епическа творба, в която се описва историята на един род.

Савако Арийоши не остава равнодушна и към актуалните въпроси на нашето съвремие и социалните проблеми на японската действителност. Богатата палитра от изразни средства ѝ позволява с еднаква лекота да обрисова и малкия свят на семейството, подчинен на националната традиция, и правдива картина на епохата, в която живее нашият съвременник. Повестта „Роден повторно“ (1969) е изповед на

човек, преживял ужаса на войната, романът „Морето се бунтува“ (1968) разказва за съдбата на малък остров, обречен да стане американска военна база, „Старост нерадост“ (1972) е творба, посветена на проблемите, пред които е изправен човек на старини, а в романа „Цветнокожи няма“ (1963) Арийоши осъжда расовата дискриминация в САЩ. Произведенията на талантливата японска писателка са превеждани на английски, руски, немски, китайски и други езици.

За основа на романа „Съпругата на доктор Ханаока“ са послужили животът и научната дейност на Сеишу Ханаока (1760–1835), живял в някогашната провинция Кишу — родния край на писателката (който е място на действието и в романа ѝ „Река Кинокава“). Савако Арийоши е използвала факти, почерпани от исторически документи, дневници и бележки на големия японски лекар. През 1805 г. той извършва първата, както сега се смята, операция с пълна упойка, при това на рак на гърдата. За съжаление този факт остава неизвестен за света поради изолацията, в която се е намирала тогава Япония. В Англия и САЩ са били правени пълни упойки с етер и хлороформ чак през 40-те години на XIX в. Макар сюжетът да е построен така, че доктор Ханаока често остава на втори план, неговата личност и дело са главното в романа.

С присъщото си майсторство Савако Арийоши пресъздава ярка картина на живота през онази далечна епоха — исторически събития, бит, нрави. Както е показано в романа, японското семейство се е основавало на патриархални отношения. Глава на семейството можел да бъде само мъж — бащата, съпругът, синът. Той се разпореждал със семейната собственост и на него се подчинявали всички в дома, независимо от възрастта си. Както посочва съветският изтоковед С. А Арутюнов, „понятието «не» — «дом», е било от голямо значение в живота на японците. То включвало не само биологичната концепция за приемственост на кръвното родство, но и целия комплекс от традиции, завещани от прадедите на семейството“.^[1] Най-големият син получавал всички права, след като предишният глава на семейството умре или доброволно се откаже от положението си („инкьо“ — специфичен японски обичай). Останалите синове трябвало да търсят свой път в живота, тъй като те не наследявали семейна собственост и не били смятани за продължители на традицията.

За разлика от по-ранни епохи на японската история, през описвания в романа период жената е била напълно безправна — както в обществения живот, така и в семейството. От малка възпитавана в послушание и смирение, тя изцяло зависела от волята на баща си или на най-големия си брат, а по-късно — на съпруга си. Жената на първородния син завинаги оставала заедно с мъжа си в дома на свекъра. Един вид узаконяване на своето положение снахата си осигурявала само след като роди наследник. Савако Арийоши умело разкрива зараждането на добилите печална слава отношения снаха — свекърва — естествена последица от семейната структура на някогашна Япония. Чувства се мъдрото ѝ виждане за този сякаш вечен проблем. Постъпките на Кае и Оцуги, които в един момент като че ли стигат до крайност, са психологически мотивирани. Героините в романа са преди всичко типични жени на своето време — време, в което са били в сила подобни предписания: Почитай и се подчинявай на родителите на съпруга си. Бъди любезна с роднините на съпруга си. Винаги бъди внимателна в обноските си. Не бъди многословна. Сутрин ставай рано, лягай в полунощ. Не почивай през деня. Не се пристрастявай към саке или чай. Във всичко съпругът ти и родителите му стоят преди твоите родители. Господар на жената е съпругът ѝ, него тя трябва да почита и да му се подчинява.^[2]

Но докато жената остава зад облепените с хартия стени на дома — крехки, ала все още непреодолими прегради, мъжете от XVIII век вече разчупват рамките на закостенелия строй. Какво става през този век в откъснатата от света Япония? Както отбелязва видният съветски изтоковед Н. Й. Конрад, дошло било времето, когато „феодалът вече губел почва под краката си, но още не бил толкова слаб, че да изпусне властта, а буржоазната класа още не била достатъчно силна, за да лиши феодалите от устои. Търговецът все още се превивал в дълбок поклон пред феодала, но прекрасно знаел, че той ще дойде да го моли за пари под лихва. Феодалът все още имал правото да отсече главата на търговеца, ако сметне, че той с нещо е засегнал честта му, но търговецът бил спокоен за главата си, защото знаел, че благополучието на феодала е в негови ръце“.^[3] Идвал вече крайт на токугавската епоха, през която се развива действието на романа. Тя носи името си от третата династия шогуни (военно феодални владетели), която управлявала страната от 1603 г. до буржоазната революция (1868).

Известна е още като епохата Едо, защото основателят на династията преместил столицата от Киото в Едо (днес — Токио). Шогуните Токугава укрепват централната власт и Япония става относително обединена феодална държава. В стремежа си да запази установилия се строй, шогунатът „затваря“ страната за останалия свят през 30-те години на XVII в. Самоизолацията била всъщност признание за слабост — местните феодали не били съвсем лоялни към властта, политическият живот бил станал прицел на интригите на португалски и испански мисионери, настанили се в Япония от 1549 г., търговията с чужденците била неравноправна, съществувала опасност от нападения на европейските държави, за които вече не била тайна изостаналостта на самурайството във военното дело.

Въпреки че със „затварянето“ на страната шогунатът успява да удължи съществуването на феодалната система, след време и в специфичните японски условия се проявяват характерните за късното Средновековие закономерности, преди всичко съсредоточаване на богатствата в градското „трето съсловие“. (В Япония — „трето“ и „четвърто“ съсловие. Както се споменава и в романа, при шогуните Токугава населението било разделено на четири съсловия: благородници (самураи), селяни, занаятчии и търговци. Правата и задълженията на всяко съсловие били строго определени. Привилегировани били само самураите, останалите съсловия били „простолудие“ — „хеимин“.) С времето строгата регламентация на социалните и икономическите отношения между съсловията все повече се нарушава, разоряващите се селяни се вдигат на стихийни бунтове. Към средата на XIX в. в Япония назрява политическа криза на феодалния строй, която се изостря с „отварянето“ на страната (1854). Това ускорява падането на шогуната и през 1868 г. се извършва буржоазна революция — първата на азиатския континент, известна като революцията Меиджи.

От значение за японската история е фактът, че въпреки всичко изолацията на страната не е била пълна — изкуствено създадените прегради не са попречили на големите умове от онази епоха да общуват помежду си. Получава се така, че сведения за живота и науката в другите страни стигат до японските учени чрез Китай и Холандия. След „затварянето“ само на търговски кораби от тези страни

било разрешено да доближават японския бряг — в пристанището на Нагасаки и на съседния остров Дешима.

Холандците по-специално получават тази привилегия като благодарност от шогуна. През 1637–1638 г. те доставят оръжие и помагат на властите да потушат голямото селско въстание в Шимабара, о. Кюшу. Присъствието им по това време в тази част на света не е случайно — след буржоазната революция от XVI в. започва холандската колониална експанзия и старият, феодален испанско-португалски колониализъм се прощава едно след друго с владенията си. За японците контактите с холандските търговци били полезни, защото от холандски книги те получавали сведения по география, навигация, медицина, естествознание и други науки. В страната възниква уникалната „холандска наука“ (от яп. „рангаку“ — буквално „холандология“). Но това не е била „наука за Холандия“, а комплексна, енциклопедична наука, включваща получените от холандски книги сведения за различни области на познанието и за новите научни постижения както в Холандия, така и в други страни. Хора като Сеишу Ханаока, Тойо Ямаваки, Генпаку Сугита, неговият внук Сеикеи Сугита и други японски учени и мислители — познавачи на „холандската наука“ — са били ранните просветители, които подготвят почвата за настъпилата по-късно в Япония епоха на идеите на хуманизма — т.н. Епоха на цивилизацията и просвещението.

Както посочва видният съвременен японски философ Йошишиге Кодзаи^[4], идеите за свобода и равенство намират почва в Япония през онези години под влиянието на проникващата чрез Холандия наука. „Знанията за небесните явления и за географията на света, както и научните наблюдения на строежа на човешкото тяло разбивали възгледите за неравенство на хората“, пише той. Кодзаи цитира думите на видния японски географ Кокан Шиба (Шун), живял в края на XVIII — началото на XIX в. „От сина на небето до шогуна, и по-надолу — до благородниците, селяните, занаятчиите, търговците, до последните просяци дори — всички са хора.“^[5] Навярно за съвременния човек е трудно да оцени появата на подобна мисъл в условията на феодалния абсолютизъм. А тези условия са характерни именно за управлението на шогуните Токугава. Тяхната епоха е известна и с това, че в стремежа си да намерят „по-добра“ идеологическа основа на феодалния ред, те въвеждат като официална идеология чжусианското

неоконфуцианство.^[6] Шогунатът използва най-реакционната част от етико-политическата философия на неоконфуцианците, според която „класовата диференциация на феодалното общество, цялата йерархична съсловна система се признавала за естествено явление на общественния живот, за закон, който е невъзможно... и не трябва да се променя“^[7].

Разбира се, светлите умове на епохата черпят от Китай ценни познания в областта на естествените науки, обогатяват се с идеи от хуманитарните дисциплини — неслучайно е преклонението на Сеишу Ханаока пред великия китайски лечител Хуа Ту. Наред с „холандската наука“ през периода на изолацията многовековната китайска култура продължава да оказва своето влияние върху Япония — влияние, което някои учени сравняват с превръщането на древногръцката и римската култура в неотделима част на духовния живот в Европа.

Без да се омаловажава значението на чуждестранното въздействие върху развитието на научната мисъл в Япония в онези далечни времена, трябва да се помни, че постиженията в различни области са преди всичко дело на японските мислители, учени и изобретатели. Доктор Сеишу Ханаока е един от тях.

Ружица Угринова

[1] С. А. Арутюнов. „Современный бит японцев“, М., 1968, стр. 40. — Б.а. ↑

[2] William George Aston, A. History of Japanese Literature, 1981, p. 240–41. — Б.а. ↑

[3] Н. Й. Конрад, сб. „Запад и Восток“, М., 1972, стр. 357. — Б.а. ↑

[4] Кодзаи Йошишиге, „Современная философия. Заметки о «духе Ямато»“, М, 1974 г., стр. 148. — Б.а. ↑

[5] Пак там. — Б.а. ↑

[6] Идеалистическа школа в китайската философия, възникнала в периода X–XIII в., която проповядва неизменност на социалните порядки. Китайският философ и историк Чжу Си (1130–1200) е един от основоположниците на неоконфуцианството. — Б.а. ↑

[7] Я. Б. Радуль-Затуловский, „Из истории материалистических идей в Японии в XVII — первой половине XIX в.“, М, 1972, стр. 19. — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.